

Zrób sobie ogród

Wydawca:

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
53-033 Wrocław, ul. Zwycięska 8, tel. 71 339 80 21

Opracowanie:

Katarzyna Sikora, Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich, DODR

Redakcja i korekta:

Agnieszka Siegel, Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Opracowanie graficzne i skład:

Ewa Kutkowska, Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Zdjęcia: wolny dostęp

Wydanie elektroniczne

Wrocław 2023

Jaki będzie mój ogród – przygotowanie do projektu

Trzeba pamiętać, że ogrody są zarówno dla roślin, jak i ludzi, a powstająca przestrzeń powinna być przyjazna dla jednych i drugich. Potrzeby rodzi się zmieniają – dzieci dorastają, a właściciele odkrywają że mają coraz mniej wolnego czasu i sił. Ogród powinien cieszyć i wpływać na poprawę jakości życia jego użytkownika. Dlatego przed przystąpieniem do projektowania i realizacji ważne jest, aby dokładnie przemyśleć ile czasu i pieniędzy właściciel ogrodu może poświęcić na jego utrzymanie. Często decydującym czynnikiem staje się właśnie wysokość nakładów finansowych na budowę i utrzymanie ogrodu.

Najbardziej ekscytującą częścią procesu projektowania ogrodu, a zarazem etapem wymagającym największego zaangażowania jest dobór roślin.

Wymagania właściciela ogrodu

Istotne jest, by każdy projekt przydomowego ogrodu zaspokajał potrzeby i oczekiwania jego właściciela i użytkowników. Należy zastanowić się nad funkcjami jakie ma pełnić, kosztem realizacji, zakresem prac i czasem jaki trzeba będzie poświęcić na pielęgnację. Trzeba wziąć pod uwagę jego położenie i otoczenie. Żaden ogród nie powinien być postrzegany jako wyizolowana, zamknięta przestrzeń. Zawsze jest on elementem pewnej całości i powinien wpisywać się w otoczenie.

Projekt pozwala uniknąć chaosu w ogrodzie i porządkuje przestrzeń. Tworzy strefy, wyznacza linie i kształt rabat. Trzyma wszystko w ryzach i sprawia, że całe założenie jest spójne. Ogród staje się **bardziej funkcjonalny**, harmonijny i po prostu lepiej wygląda.

Jak przygotować się do projektowania?

Zainspiruj się, poszerz swoją wiedzę – zapoznaj się z literaturą na ten temat (magazyny, czasopisma, książki), zaopatrz się w katalogi roślin, pooglądaj filmy w sieci.

Wybierz styl ogrodu – nowoczesny, naturalistyczny, wiejski, angielski, japoński czy nieformalny, łączący różne style.

Najlepiej jeśli ogród jest przedłużeniem domu, czyli nawiązywał stylem i kolorystyką do jego wnętrza. Da to poczucie harmonii i ładu.

Wybierz kolorystykę, paletę barw, które chcesz mieć w ogrodzie. Komponując nasadzenia, można użyć różnych połączeń kolorystycznych – stonowanych, intensywnych lub kontrastowych. **Uniwersalnym połączeniem** jest biel z zielenią. Zastosowanie ciepłych kolorów daje efekt zbliżenia, natomiast zimnych – oddalenia. Warto również zgłębić temat doboru barw, przyda się to nie tylko podczas projektowania ogrodów, ale również w innych dziedzinach życia.

Narysuj plan (rzut z góry) swojej działki w skali, najlepiej 1:100 (1 cm na mapie = 100 cm w rzeczywistości). Jeśli nie masz mapki, zmierz granice, zmierz istniejące budynki, nanieś ścieżki itd.

Zaznacz na planie położenie działki względem stron świata i zorientuj się, jakie jest w nim stanowisko – słoneczne/półcieniste/cieniste.

Przemyśl jaką funkcję ma pełnić ogród – czy ma być to funkcja rekreacyjna, ozdobna, użytkowa itd. Podziel według tego przestrzeń ogrodu, wyznacz strefy (taras, trawnik, miejsce na rabaty kwietne, warzywnik, ziołowe grządki, miejsce na grilla itd.).

Zastanów się, ile czasu możesz poświęcić na pielęgnację ogrodu, czy ma być to przestrzeń dla hobbyisty czy ogrodowego lenia, który nie ma czasu i ochoty na prace ogrodnicze.

Zastanów się co chcesz zasłonić, a co wyeksponować w swoim ogrodzie (np. może sąsiad ma za płotem ładne drzewa, których nie warto zasłaniać albo brzydką ścianę, którą warto czymś obsadzić).

Wyznacz ścieżki, najlepiej w prostych, płynnych liniach. Pamiętaj, że oprócz efektu wizualnego, ogród ma być funkcjonalny i wygodny.

NAJPOPULARNIEJSZE STYLE OGRODOWE

▪ OGRÓD NOWOCZESNY

W ogrodzie nowoczesnym dominuje ład i harmonia. Tu nie ma miejsca na luźne formy, rozkrzewione i dziko rozrastające się krzewy i pnącza. Każdy element ogrodu ma być jego praktyczną ozdobą. Tak, jak we wnętrzach, w ogrodzie, do budowy małej architektury stosuje się stal, szkło, beton architektoniczny, egzotyczne drewno i tworzywo sztuczne. Tworzą one powtarzalne akcenty lub większe powierzchnie. Jeżeli występują murki oporowe, powinny nawiązywać kolorem lub materiałem do budynku. Dominują stonowane i zimne kolory, które idą w parze z geometrycznymi kształtami. Tutaj pojawiają się elegancko przystrzyżone od linijki żywopłoty, proste i prostopadłe ścieżki czy rabaty.

Oświetlenie nie może być widoczne, jeśli nie ma funkcji ozdobnej, nie może razić w oczy, powinno być wkomponowane w murki, obrzeża lub schowane między roślinami. Podświetlenie powinno podkreślać kształty i charakterystyczne miejsca w ogrodzie.

Woda jako element relaksujący to obowiązkowy punkt w nowoczesnym ogrodzie, ale nie w postaci tradycyjnego oczka wodnego. Woda występuje tu w eleganckiej oprawie w postaci tafli lub ścian wodnych, płynących po kamieniu, betonie lub szkłe.

Nowoczesny ogród powinien być miejscem relaksu dla osób ceniących sobie wygodę i spokój po pracy. Nasadzenia mają być ramą dla trawnika, tarasu czy kącika wypoczynkowego. Powinny być **to rośliny mało wymagające**. Unikamy kolorowych bylin i kwiatów jednorocznych, a sadzimy rośliny wieloletnie o stonowanej kolorystyce, które nie wymagają stałej pielęgnacji. Meble w nowoczesnym ogrodzie także powinny stanowić jedną z jego ozdób.

▪ GATUNKI ROŚLIN DO OGRODU NOWOCZESNEGO:

- różaneczniki, bukszpany, mahonie, lawendy, derenie, berberysy, hortensje oraz rośliny iglaste o prostej, zwartej formie lub formowane na ogrodowe bonsai.
- z bylin – mało wymagające byliny sezonowe, takie jak funkie, lilie, bergenie, jukki czy ozdobne trawy (np. miskanty, rozplenice, kostrzewy).
- drzewa, które są akcentem lub tworzą tło to brzoza brodawkowata, magnolia, klon palmowy, surmia czy śliwa wiśniowa.

■ OGRÓD NATURALISTYCZNY

Ogród naturalistyczny to dobry pomysł dla osób, które mieszkają poza miastem i lubią swobodę oraz prostotę. Taki ogród czerpie pomysły z natury i przenika się z otaczającym krajobrazem.

Tworząc taki ogród, trzymamy się kilku zasad. Należy umiejętnie wpisać go w krajobraz i zadbać o luźną formę nasadzeń oraz swobodną kompozycję. Unikamy jaskrawych kolorów. Kompozycja powinna być raczej monochromatyczna z barwnymi akcentami np. kwiatów.

Można zrezygnować z trawnika na rzecz łąki kwietnej i roślin okrywowych. W tym stylu stosuje się tylko naturalne materiały, a ścieżki, placówki i inne nawierzchnie powinny być przepuszczalne dla wody.

W naturalistycznym ogrodzie rezygnujemy z egzotycznych gatunków na rzecz swojskich, rodzimych roślin. Nie stosujemy roślin szczepionych na pniu i roślin formowanych, żywopłotów i rabat od linijki czy angielskich trawników. Można za to stworzyć malownicze zagajniki, wrzosowiska, skalniaki (jeśli tylko pasują do siedliska) oraz miejsca przyjazne dla zwierząt – np. w bezpiecznych i gęstych zaroślach ptaki założą gniazda. W takim swojskim ogrodzie chętnie zamieszka także pożyteczny jeź.

Należy pamiętać o różnorodności gatunków, sadzeniu roślin o jadalnych owocach lub nasionach (dla ptaków) i miododajnych (dla owadów).

Ogród naturalistyczny nie wymaga uciążliwej pielęgnacji – rośliny dobrze dobrane do warunków rosną bujnie i zdrowo. Ogrodnik stara się je tylko trzymać w ryzach. Nie trzeba też podlewać i kosić trawników (łąkę kwiatną kosimy dwa razy w sezonie), ogrodu w zasadzie się nie nawadnia. Jeżeli już, to zbieraną deszczówką.

▪ **GATUNKI ROŚLIN DO OGRODU NATURALISTYCZNEGO:**

- drzewa – brzozy, jesiony, buki, dęby, graby, lipy.
- krzewy – trzmieliny, głogi, kaliny, dzikie róże, derenie.
- pnącza – winobluszcz, powojniki.
- byliny i rośliny sezonowe – krwawniki, jeżówki, lawendy, fiołki, zawilce, przylaszczki, konwalie, barwinki, bodziszek, chabry, pysznogłówki, nawłocie, dziurawce, dzielżany, rozchodniki, dzwonki, maki, dziewanny, słoneczniki i trawy ozdobne.

▪ **OGRÓD WIEJSKI**

Ogród wiejski jest zbliżony stylem do naturalistycznego i nazywany często rustykalnym. To wyjątkowo kolorowy, malowniczy, tajemniczy, a zarazem romantyczny ogród. Jest kojarzony przede wszystkim z naturalnością. Przeplatają się w nim różne barwy, faktury, zapachy i kształty. Odchodzi się od geometrycznych form, wyrównanych trawników, uformowanych drzew i krzewów, starannie wytyczonych ścieżek czy egzotycznych roślin.

W ogrodzie rustykalnym główną zasadą jest różnorodność. W najbardziej reprezentacyjnej, przedniej części ogrodu wiejskiego powinny znajdować się rabaty kwiatowe, z roślinami o silnych, kontrastujących ze sobą, barwach. Rabaty muszą być szerokie i gęsto obsadzone. Kwiaty warto umieścić także bezpośrednio przy ścianach budynków oraz w donicach na parapecie czy przy wejściu do domu.

Główną część ogrodu wiejskiego zajmuje podwórko z kąciem wypoczynkowym. Miejsce do wypoczynku można otoczyć wysokimi drzewami, zapewniającymi cień lub ozdobić zarośniętą pnączami pergolą. Należy pamiętać, że ogród wiejski powinien spełniać nie tylko funkcję dekoracyjną, ale również użytkową. Dlatego w tylnej części ogrodu warto założyć warzywnik lub ogródek ziołowy, a jeśli ktoś ma więcej miejsca, to nawet sad.

Wiejski ogród powinien być ekologiczny i przyjazny dla dzikich zwierząt. Nie może zabraknąć w nim też roślin miododajnych, budek lęgowych oraz poidelek dla ptaków. Spośród dodatków do ogrodu wiejskiego najlepiej wybierać te wykonane z drewna, wikliny, cegły, kamienia i innych naturalnych materiałów. Do ogrodu w stylu rustykalnym idealnie pasują polskie kwiaty, które spotkać można na polach czy łąkach. Podstawę powinny stanowić rośliny jednoroczne. Warto posadzić kwitnące rośliny o intensywnej woni i nasyconych barwach.

▪ **GATUNKI ROŚLIN DO OGRODU WIEJSKIEGO:**

- jako tło, z tyłu rabat czy wzdłuż ogrodzeń, odpowiednie będą – malwy, dziewanny, ostróżki, rudbekie, słoneczniki, łubiny,
- rabaty kwiatowe warto ozdobić – nagietkami, kosmosami, astrami, nasturcjami, maciejkami, bratkami, cyniami, goździkami, lewkoniami, lwimi paszczami, niezapominajkami, orlikami, naparstnicami, daliami, firletkami, funkiami, złocieniami, chabrami, kosaćcami, dzielżanami i makami,
- obwódki rabat można stworzyć z heliotropów, lobelii, aksamitek, smagliczek, bodziszków i kocimiętek.

▪ OGRÓD ANGIELSKI

Ogrody w stylu angielskim, nazywane też angielskimi ogrodami krajobrazowymi, zyskały popularność w XVIII w. Początkowo zakładano je w Wielkiej Brytanii.

Istotą stylu angielskiego jest upodobnienie projektowanej zieleni do naturalnego krajobrazu.

Malowniczy, romantyczny ogród angielski, choć w rzeczywistości starannie zaplanowany i pracowicie pielęgnowany, powinien przypominać przestrzeń nieprzekształconą przez człowieka. W tym celu wykorzystuje się naturalne walory otoczenia, warunki danej lokalizacji – istniejące wzniesienia i zagłębienia terenu, zbiorniki wodne itd. Ogród w stylu angielskim powinien być wkomponowany w otaczający go krajobraz i łączyć się z nim tak, by granica między działaniem człowieka i natury była niewidoczna.

Styl ten cechuje się bogactwem i różnorodnością gatunków. Podstawową roślinnością w ogrodzie angielskim są rośliny zielone, a kwiaty są uzupełnieniem całości. Charakterystycznymi elementami są pnącza, które mogą oplatać pnie drzew i zabudowania oraz pięć się po specjalnych konstrukcjach – trejażach czy pergolach.

W angielskich ogrodach małą architekturę tworzy się głównie z naturalnych materiałów, jak kamień, żwir czy drewno.

▪ **GATUNKI ROŚLIN DO OGRODU ANGIELSKIEGO:**

- swobodnie rosnące, rozłożyste drzewa – buki, dęby, graby,
- nieregularne grupy krzewów o naturalnym pokroju – jaśminowce, budleje, różaneczniki i róże,
- byliny – jeżówki, lawenda, hortensja, hosty, orliki, irysy, trawy, liiowce.

▪ **OGRÓD JAPOŃSKI**

Ogród w stylu japońskim cechuje harmonia, prostota, asymetria i elegancja. Charakteryzuje się dużą dbałością o szczegóły i starannością.

Każdy z elementów ogrodu japońskiego ma swoją symbolikę. Kamienie symbolizują niezmienną i wieczność. Wszystkie powinny mieć podobny kształt, formę i fakturę. Są układane w takiej samej pozycji, w jakiej występowały w naturze, przyjmując swobodne kształty, jak łuki czy półkola. Woda jest symbolem życia – wnosi do ogrodu dynamikę i ruch. Rwące potoki i wodospady symbolizują mężczyznę, a wolne i spokojne strumyki – kobietę. Oba ciekły łączą się w stawach naśladowujących morza.

Nawet niewielkie oczko wodne lub misa wypełniona wodą to obowiązkowy element każdego ogrodu, urządzonego w tym stylu. Woda czasem bywa zastępowana nieregularną plamą jasnego żwiru.

Rośliny są dopełnieniem całości. Najważniejsze są rośliny zielone, które symbolizują długowieczność. Głównym kolorem jest zieleń, a kwiaty powinny stanowić jedynie pojedyncze akcenty. Charakterystycznym elementem ogrodu w stylu japońskim są fantazyjnie ukształtowane rośliny. Częstym elementem dekoracyjnym takich ogrodów są kamienne latarnie, żeliwne dzwonki lub pagody. Warto pamiętać, że liczba elementów dekoracyjnych zawsze musi być nieparzysta, ponieważ charakterystyczne dla ogrodów japońskich są układy asymetryczne.

▪ **GATUNKI ROŚLIN DO OGRODU JAPOŃSKIEGO:**

- byliny – astry, chryzantemy ogrodowe, dalie, liliowce, peonie, kosańce, tawułki i zawilce,
- krzewy i pnącza – azalie i ododendrony, jaśminowce, ostrokrzewy, ligustry, glicynie,
- drzewa – klony palmowe i japońskie, miłorząb chiński, magnolie, ozdobne wiśnie, sosna drobnokwiatowa i sosna czarna.

▪ **OGRÓD FRANCUSKI**

Charakterystyczną cechą ogrodów w stylu francuskim, zwanych również ogrodami formalnymi, są elementy roślinne, takie jak strzyżone żywopłoty, formowane szpalery czy obwódki rabat, a także roślinność tworząca labirynty.

Kluczowa jest tu regularność kompozycji. Trawnik jest zawsze przystrzyżony, a ogród – słoneczny i przestrzenny. Roślinność w tego typu założeniach sadzimy w ogrodzie zarówno w gruncie, jak i w zdobionych donicach. Do cech ogrodów francuskich możemy zaliczyć żwirowe ścieżki, które najczęściej są wykonane z jasnego żwiru i stanowią czytelny wyznacznik, w jaki sposób należy po ogrodzie się poruszać. Cechą typową dla ogrodów francuskich są również geometryczne zbiorniki wodne o regularnych kształtach. Zbiorniki mogą mieć postać fontanny ze źródłem umieszczonym w rzeźbie.

Aby umożliwić korzystanie z ogrodu podczas słonecznych dni, wymyślono konstrukcje łukowe nad ścieżkami, wykonane z drewna lub żeliwa – po których prowadzono róże pnące lub inne gatunki, które dawały cień.

Meble ogrodowe do ogrodu francuskiego najczęściej są wykonane z żeliwa – rzeźbione, wygięte w finezyjne kształty, często malowane na biało – doskonale komponują się z tym stylem. Najczęściej ustawia się ławeczki, które pozwalają odpocząć podczas spaceru.

Planując ogród w stylu francuskim, trzeba zdawać sobie sprawę, że strzyżenie elementów roślinnych wymaga dużo pracy. Z pewnością styl ten pokochają osoby, które cenią sobie porządek i harmonię.

▪ **GATUNKI ROŚLIN DO OGRODU W STYLU FRANCUSKIM:**

To przede wszystkim takie, które lubią cięcie, jak bukszpan, cis czy grab. Pasują tu także rośliny o wybarwionych liściach np. berberysy, koleusy, a także te, które długo kwitną, jak róże, begonie, aksamitki czy lawenda.

Planowanie rabat

Planowanie rabaty powinno być starannie przemyślaną inwestycją. Zanim kupimy rośliny należy przemyśleć kilka istotnych kwestii i wykonać plan rabaty – jej szkic na kartce. Taki plan powinien obejmować dobór gatunków i odmian, liczbę sadzonek oraz ich rozmieszczenie. Nawet niewielka rabata może stać się kluczową dekoracją ogrodu.

Rabaty zakładamy wiosną. Należy zacząć od analizy stanowiska, na którym ma ona powstać. Nawet najbardziej okazała rabata nie spełni swojej roli, jeśli uprawiane w niej rośliny nie będą przystosowane do danego stanowiska, posadzimy je w niewłaściwych miejscach lub odległość pomiędzy nimi będzie zbyt mała.

W pierwszej kolejności poszczególne gatunki dobieramy, uwzględniając ich potrzeby dotyczące stanowiska (słoneczne, półcieniste, zacienione) i gleby (typ, odczyn, wilgotność). By rośliny nie sprawiały problemów w pielęgnacji, warto wybierać te mrooodporne. Ważny jest również styl, w jakim chcielibyśmy mieć rabatę.

W rabatach urządanych w określonym stylu warto korzystać z list zalecanych gatunków. Najbardziej swobodne są ogrody wiejskie i angielskie, które słyną z bogactwa bylin.

Na rabatach zamkniętych, czyli takich, które graniczą z domem, bądź ogrodzeniem, rośliny sadi się piętrowo – niskie gatunki z przodu, kolejno średnie, wysokie z tyłu. Dzięki temu wszystkie rośliny oglądane od frontu są dobrze widoczne i nie zasłaniają sobie dostępu do światła. W przypadku rabat otwartych, np. na środku trawnika, niskimi roślinami obsadza się obrzeża i zewnętrzne krawędzie, a wysokie sadi się w środku. Dzięki takiemu układowi rabata jest przejrzysta i atrakcyjna z każdej strony.

Dominującą rolę w rabacie kwietnej powinny pełnić byliny o długim okresie kwitnienia. Poleca się łączyć ze sobą gatunki kwitnące naprzemiennie, od wiosny do jesieni, by rabata cieszyła oko przez cały rok.

Można też posadzić wśród bylin kwitnących te zimozielone np. runiankę japońską, barwinek pospolity, bluszcz pospolity, bergenię sercowatą, gęsiówkę kaukaską, turzycę włosistą, ubiorek wiecznie zielony lub wykonać rabatę mieszaną, dodając do niej zimozielony krzew. Dobrym wypełniaczem rabat są byliny z ozdobnymi liśćmi np. funkie, żurawki, brunnery, a także trawy ozdobne.

Byliny długo kwitnące:

- przetacznik kłosowy,
- szalwia omszona, krwawnik pospolity,
- lawenda wąskolistna,
- goździk kropkowany,
- kocimiętka Fassena,
- werbena patagońska,
- mikołajek płaskolistny,
- gailardia oścista,
- jeżówka purpurowa,
- liatra kłosowa.

Lepiej zdecydować się na mniejszą liczbę gatunków i odmian, a rośliny sadzić w większych grupach. Dzięki temu osiągniemy lepszy efekt wizualny, a rabata będzie zwracała na siebie uwagę nawet z większej odległości. Zasada dotyczy także użytych barw – co za dużo to niezdrowo. Można też skomponować rabatę dwukolorową, albo łączyć ze sobą różne odcienie jednego koloru i stworzyć tzw. rabatę monochromatyczną.

Na takiej jednokolorowej rabacie może być wiele gatunków roślin, jednak wszystkie muszą kwitnąć w odcieniach jednej barwy (np. od jasnego lila, po ciemny fiolet). Można też komponować rabaty kwietne na zasadzie kontrastów. Może to być kontrast pokroju, kształtu liści czy barwy.

Przy wyborze barw na rabacie należy kierować się także ich wpływem na psychikę i odczucia, np. barwy chłodne optycznie oddalają, a ciepłe przybliżają. Jeśli chcemy optycznie wydłużyć ogród, posadźmy z tyłu gatunki kwitnące niebiesko lub fioletowo (kolory zimne).

Zbyt długi ogród możemy skrócić optycznie, sadząc w końcu rośliny w ciepłych kolorach o żółtych, pomarańczowych i czerwonych kwiatach. Poszczególne gatunki łączymy ze sobą pod względem dopasowania barw kwiatów. Najbardziej uniwersalna jest biel. Dobre połączenia to kolory znajdujące się naprzeciw siebie w palecie barw (fioletowy i żółty, pomarańczowy i niebieski). Natomiast nie powinniśmy komponować roślin o kwiatach w barwach w palecie sąsiadujących ze sobą (np. czerwonych i fioletowych).

Wielkość i kształt rabaty zależy nie tylko od ilości dostępnego miejsca, ale także od stylu, jaki wybraliśmy. Należy pamiętać, że optymalna szerokość rabaty dostępnej z obu stron nie powinna przekraczać 1,5-2,0 m, by wykonywanie zabiegów pielęgnacyjnych było łatwiejsze. Gdy z jednej strony rabatę ogranicza ściana budynku, jej szerokość nie powinna przekraczać 60 cm. Można przyjąć, że niskie rośliny sadi się zwykle co 20-30 cm, średnie co 30-50 cm, wysokie co 60-80 cm. Dokładna rozstawa zależy oczywiście od rozmiarów i siły wzrostu danego gatunku czy odmiany.

Zakładanie i pielęgnacja trawników

Przygotowanie i utrzymanie trawnika wymaga wielu regularnych zabiegów uprawowych, bez których może on nie spełnić oczekiwań gospodarza.

W przypadku małej ilości miejsca w ogrodzie (mniej niż połowa), terenów trudno dostępnych, skarp, wąskich pasów gdzie nie wjedzie kosiarka, miejsc bardzo zacienionych lub suchych należy rozważyć możliwość innego zagospodarowania. Alternatywą dla trawników są rośliny okrywowe np. jałowiec rozesłany (*Juniperus horizontalis*), irga Dammera (*Cotoneaster dammeri*), trzmielina fortune'a (*Euonymus fortunei*), barwinek pospolity (*Vinca minor*), runianka japońska (*Pachysandra terminalis*).

W ostatnim czasie rośnie także zainteresowanie łąką kwietną, która jest coraz częstszym elementem ogrodów naturalistycznych i zastępuje standardowy trawnik.

Wybór mieszanki

Przed założeniem trawnika należy zastanowić się nad dobraniem odpowiednich odmian traw. Trawniki powstałe z siewu mieszanek różnych odmian mają lepsze cechy użytkowe niż te, które są siane z jednego rodzaju. Do zakładania trawników stosuje się wielogatunkowe i wielo-odmianowe mieszanki.

Mieszanka różnych gatunków i odmian traw ma większą szansę na zaadaptowanie się do lokalnych warunków i wytworzenie murawy o pożądanych właściwościach użytkowych niż mieszanka jedno- czy dwugatunkowa. Ubogi w gatunki i odmiany trawnik jest bardziej wrażliwy na działanie niekorzystnych warunków środowiskowych i na patogeny.

Gatunki i odmiany do mieszanek dobiera się pod kątem przeznaczenia trawnika i sposobu jego eksploatacji. Zasada jest taka, że im więcej składników (gatunków i odmian traw) jest w mieszance tym lepiej.

Na rynku dostępne są różne mieszanki: uniwersalne, dywanowe, sportowe, rekreacyjne, wolnoodrastające (przeznaczone np. do pól golfowych), do cienia, kwiatowo-łąkowe, a także regeneracyjne (dodatkowo zawierają często nawozy azotowe oraz nasiona traw dające szybki efekt uzupełniania braków w murawie).

Na co zwrócić uwagę przy zakupie gotowej mieszanki trawnikowej?

Niższa cena najtańszej mieszanki może oznaczać, że w jej składzie znajdują się nasiona traw pastewnych, które mają krótszą żywotność. Odmiany takie mają gorsze walory użytkowe i dekoracyjne. Charakteryzują się kępkową strukturą, grubymi blaszkami liściowymi, mało estetycznym wyglądem oraz szybkim i nierównomiernym tempem wzrostu – co wymusza częstsze koszenie. Zazwyczaj odmiany pastewne są jednoroczne, -dwo lub trzyletnie i po jakimś czasie trawy te będą ustępować z trawnika, powodując tworzenie się dziur w murawie i jej zachwaszczenie.

Podstawowym gatunkiem gazonowym jest kostrzewa czerwona (tworzy jednolitą murawę, o równym pokryciu terenu) dlatego należy zwrócić uwagę na jej procentowy udział w mieszance. Niższa cena mieszanki może wynikać z niskiego udziału tej trawy.

Mieszanki sprzedawane na polskim rynku muszą posiadać świadectwo kwalifikacji stwierdzające skład gatunkowy i odmianowy, zdolność kiełkowania poszczególnych odmian i datę ważności. Trawy mają względnie krótki okres zdolności kiełkowania, więc nie ma sensu kupowanie zbyt dużych opakowań. Lepiej kupić mniejsze opakowanie mieszanki i zużyć je do końca. Długie przechowywanie, szczególnie w warunkach podwyższonej wilgotności, obniża kiełkowanie składników mieszanki.

Przy zakupie można kierować się zasadą że 1 kg mieszanki przeznaczony jest maksymalnie na 40 m².

Na rynku dostępne są również mieszanki nasion traw sprzedawane na wagę. Taki produkt może łatwo zmienić wyjściowe proporcje mieszanki, ponieważ poszczególne składniki mieszanki mogą się przemieścić w opa-

kowaniu przed rozważeniem. Cięższe składniki opadną na dno opakowania, a lżejsze pozostaną na górze.

Można także dostać mieszanki, w którym poza nasionami traw znajdują się inne gatunki roślin użytkowych np. łubinu, koniczyny czy też wyki. Cechy użytkowe takiego trawnika będą lepsze, jednak nie osiągnie się efektu wizualnego idealnie wyrównanej i jednolitej murawy.

Przygotowanie terenu pod trawnik

Trawnika nie powinno się zakładać na terenach o dużym nachyleniu (spadek maksymalnie 20%).

Trzeba pamiętać o przygotowaniu warstwy urodzajnej podłoża, o optymalnej grubości co najmniej 10-15 cm. Należy usunąć gruz, duże kamienie, fragmenty pni i korzeni drzew. Następnie teren powinien zostać starannie odchwaszczony i wyrównany. W przypadku terenu zaperzonego najlepsze jest bronowanie metodą na krzyż i wybieranie rozłogów chwastów wieloletnich. Można też stosować herbicydy zwalczające chwasty wieloletnie. Jeżeli to możliwe, cały teren należy nawieźć ziemią kompostową albo wymieszać wierzchnią warstwę z torfem odkwaszonym lub średnim (najlepiej powyżej 20 litrów torfu na metr kwadratowy). Optymalny udział części organicznych powinien wynosić około 5% objętości podłoża.

Optymalny odczyn podłoża przygotowanego pod trawnik to pH 5,5-6,5. Zbyt niski odczyn powoduje wzrost mchów, zbyt wysoki sprzyja rozwojowi chwastów dwuliściennych. Następną ważną czynnością jest wałowanie podłoża. Do tego celu najlepiej wykorzystać walce napełniane wodą lub piaskiem. Po wałowaniu gleba (przed siewem) powinna mieć czas na ułożenie się (co najmniej 2-3 tygodnie). Jeśli w tym czasie zaczną pojawiać się chwasty, należy je zwalczyć za pomocą herbicydów.

Siew

Przed siewem należy poruszyć delikatnie wierzchnią warstwę gleby (2-4 cm) rozbijając grudki. Najlepszym terminem wysiewu jest kwiecień-maj oraz połowa sierpnia i wrzesnia. Trawniki zasiane późną jesienią narażone są na przemarznięcie. Najlepszą opcją przy zakładaniu trawnika jest przygotowanie podłoża jesienią, zniszczenie chwastów, które wyrosły wczesną wiosną i siew po połowie kwietnia.

Najlepiej siać trawę na wilgotną glebę, po opadach deszczu. Siew można wykonać ręcznie lub przy użyciu specjalnego siewnika (przy większej powierzchni). Należy stosować metodę krzyżową. Mieszanke nasion traw dzielimy na dwie równe części. Jedną część wysiewa się, idąc wzdłuż planowanego trawnika, zaś drugą wysiewa się idąc w poprzek. Nasiona należy zasadzić na głębokość ok. 0,5-1 cm. Nie można umieścić nasion głębiej niż 2 cm ponieważ siewki mogą nie przebić się do powierzchni ziemi.

Po siewie nasiona koniecznie przykrywa się ziemią. Można to zrobić używając grabi, bądź wałując teren. Ten ostatni sposób jest szczególnie polecany w przypadku siewu trawy wiosną. Zapobiega on stratom wody z gleby poprzez ograniczenie parowania.

Proces kiełkowania uzależniony jest od warunków pogodowych i wilgotności podłoża oraz od wartości siewnej samych nasion. W temperaturze 10 °C tempo wzrostu większości gatunków będzie 4 razy wolniejsze niż w 20 °C. Brak wilgoci w glebie i wysoka temperatura mogą spowodować nawet przejście nasion w długotrwały okres wtórnego spoczynku.

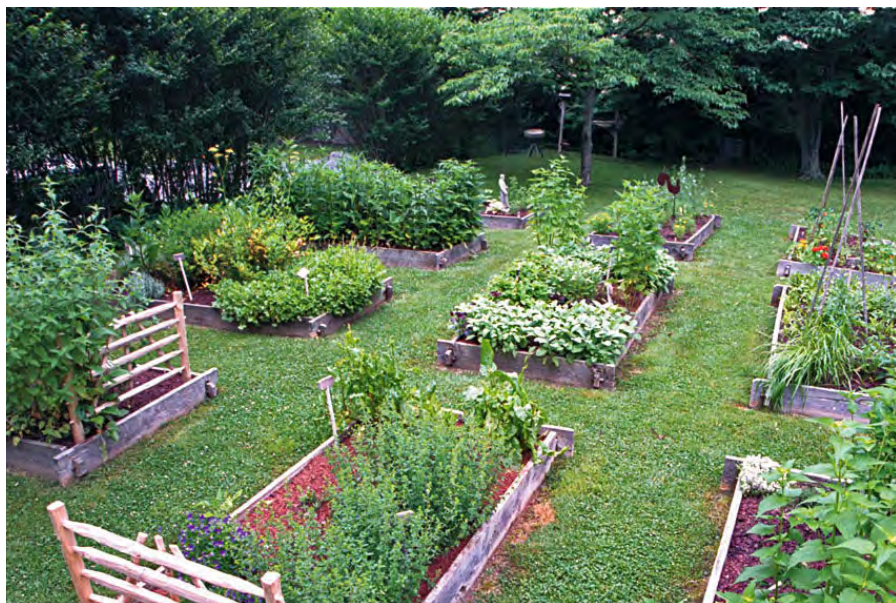
Poszczególne gatunki i odmiany różnią się czasem wschodów.

Projektowanie ogrodu zielowego

Zakładanie ogródka zielowego należy rozpocząć od znalezienia najlepszego miejsca do uprawy ziół, które jednocześnie nie będzie oddalone od domu. Pod uprawę należy wybrać miejsce słoneczne, osłonięte od wiatru – przy południowych ścianach budynków lub przy ogrodzeniu. Takie wygrzane w słońcu rośliny wytwarzają więcej olejków eterycznych i innych związków chemicznych decydujących o aromacie. Większość ziół pochodzi z rejonów, gdzie klimat jest znacznie cieplejszy niż ten panujący w naszym kraju, dlatego od nasłonecznienia zależy wielkość i jakość plonu. Nie należy sadzić ziół w miejscu obniżonym, tam gdzie może zalegać woda.

Najlepsze jest stanowisko w drugim roku po oborniku, dokładnie odchwaszczone. Coroczne nawożenie dobrze przerobionym kompostem doskonale wpływa na strukturę gleby i na jej zasobność w próchnicę. Co trzy lata stosuje się wapnowanie.

Zwykle, kiedy mamy w planach sprzedaż ziół, to na dużej powierzchni uprawia się jeden lub kilka gatunków roślin. Inaczej jest w przypadku przydomowych rabat, na których można uprawiać nawet kilkanaście gatunków roślin zielarskich przeznaczonych na własny użytek.

Ogród ziołowy może mieć więc charakter użytkowy, a pozyskane z niego zioła będą służyć do celów kulinarnych czy medycznych. Równie dobrze rabata ziołowa może mieć charakter ozdobny. Dobierając gatunki należy uwzględnić własne potrzeby.

Zioła można uprawiać tradycyjnie na grządkach lub, chcąc wykorzystać ich walory ozdobne i zapachowe, tworzyć z nich kompozycje w pobliżu kąpek wypoczynkowych czy tarasów. Z powodzeniem można je uprawiać również w pojemnikach na balkonach, tarasach lub parapetach. Do takiej uprawy nadają się pojemniki gliniane, ceramiczne, wiklinowe oraz drewniane skrzynie. Trzeba pamiętać, że w małych pojemnikach podłoże szybko przesycha, więc należy często kontrolować stan uwilgotnienia. Rosnąc w mieszkaniu zioła odświeżają powietrze, a rosnąc na oknie w kuchni zachęcają do ich częstego używania. Uprawiane w domu mają dłuższy okres wegetacji i są chronione przed zmienną pogodą.

Uprawę na grządkach tradycyjnych stosuje się w przypadku ziół jednorocznych (np. kopru, czarnuszki, bazylii, cząbrku, rumianku, kolendry), gdyż dają one możliwość łatwego dojścia do roślin podczas pielęgnacji i zbioru. Ciekawym rozwiązaniem, szczególnie dla osób starszych i niepełnosprawnych, jest tworzenie grządek podwyższonych, czyli drewnianych skrzyni wypełnionych podłożem.

Dzięki takim rozwiązaniom osoby te będą miały łatwość doglądania i pielęgnacji, bez konieczności schylania się. Ten rodzaj uprawy jest szczególnie popularny w Anglii, i coraz bardziej powszechny w Polsce.

Ogródek ziołowy w drewnianych skrzyniach wygląda estetycznie, a gdy przez cały rok rosną na nim zdrowe zioła – może być ozdobą każdego ogrodu. To też doskonały pomysł dla miejskich ogrodników. Podwyższoną grządkę można założyć także na niewielkim balkonie czy tarasie. Na tego typu grządkach dobrze rosną gatunki ciepłolubne np. lawenda wąskolistna, tymianek pospolity, szaflwia lekarska i bazylia pospolita.

W związku z tym, że niektóre rośliny zielarskie wyglądają efektownie ze względu na dekoracyjne kwiaty (np. jeżówka purpurowa, szaflwia lekarska, lawenda wąskolistna, dziewanna wielkokwiatowa, nagietek lekarski, nasturcja ogrodowa, ogórecznik lekarski, wrzos zwyczajny) albo liście (np. rozmaryn lekarski, mięta pieprzowa, koper włoski, bazylia pospolita), można je potraktować jako rośliny ozdobne i stworzyć z nich interesujące kompozycje na rabatach.

Na rabatach najlepiej jest sadzić rośliny zielarskie wieloletnie aby zaoszczędzić na corocznych inwestycjach w nowe rośliny. Można ewentualnie dodać kilka gatunków jednorocznych, które same się rozsieją (np. kozłek lekarski, ogórecznik lekarski, nagietek lekarski). Zwolennicy stylu rustykalnego, do tworzenia rabat ziołowych wykorzystują często stare elementy gospodarstwa wiejskiego, np. sadzą zioła w starych taczkach, pomiędzy drewnianą drabiną lub kołem od wozu drabiniastego. Sadząc rośliny trzeba pamiętać, by nie malować ich toksycznymi impregnatami. Toksyczne substancje mogą przenikać z gleby do uprawianych w nich roślin.

Tworząc rabaty w gruncie, można nadać im różne kształty.

Gotowe sadzonki lub nasiona wielu ziół są sprzedawane w centrach ogrodniczych. Nasiona roślin, które nie są dostępne w sprzedaży, można zebrać samemu podczas spaceru no łące albo lesie. Zbierając je trzeba zwrócić uwagę na to, aby były dojrzałe (dojrzałe łatwo się obsypują) i suche (najlepiej robić to w słoneczny dzień). Większość ziół sama się rozsiewa, nietrudno więc o nowe rośliny.

Niektóre gatunki rozsiewają się tak łatwo, że po kilku latach mogą rosnąć w różnych miejscach ogrodu np. mak, kozieradka, ogórecznik, krwawnik, wiesiołek. Aby temu zapobiec, najlepiej ścinać pędy, na których były kwiaty, nie czekając aż dojrzeją nasiona. Na ziołach jednorocznych i dwulet-

nich warto jednak pozostawiać część nasion, żeby w następnym roku mieć nowe, zdrowe rośliny.

Drzewa liściaste do małych ogrodów

Do małych ogrodów i na tarasy najczęściej wybiera się drzewa szczepione, czyli pienne, oznaczone symbolem Pa. Obok tego symbolu znajduje się numer który oznacza wysokość szczepienia np. klon zwyczajny – *Acer platanoides* 'Globosum' Pa150.

Najpopularniejsze w tej formie są właśnie klony, ponieważ szybko rosną, są odporne na mrozy i silne wiatry. Decydując się na klony trzeba pamiętać, że wymagają częstego, regularnego cięcia by miały ładny pokrój. Klasyczny klon o zielonym ulistnieniu to klon pospolity odmiany Globosum' Najpopularniejsze odmiany klonu zwyczajnego o purpurowych liściach to Royal Red oraz Crimson Sentry. Popularnością cieszą się też klony o pstrych liściach np. klon zwyczajny odmiany Drummondii czy klon jesionolistny – *Acer negundo* odmiany Flamingo.

Klony wymagają gleb żyznych, wilgotnych, o odczynie kwaśnym lub obojętnym. Odmiany o czerwonych i pstrych liściach, by nie traciły swojego ładnego wybarwienia, wymagają jasnych stanowisk, z dużą ilością słońca. Równie często wybieranym gatunkiem drzewa szczepionego jest buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i jego purpurowolistne karłowe odmiany Purpurea pendula czy Purple fountain' Buki preferują żyzną próchniczą i przepuszczalną glebę o lekko zasadowym lub obojętnym odczynie oraz stanowiska półcieniste i słoneczne. Drzewa te doskonale znoszą cięcie.

Jeśli w ogrodzie gleba jest piaszczysta, sucha i stanowisko jest słoneczne to idealnie będzie rosła w nim robinia akacja – *Robinia pseudoacacia* odmiany Umbraculifera (w tej odmianie nie kwitnie). Drzewo to nie lubi gleb ciężkich i gliniastych. Niestety jest dość krucha i przy silnych wiatrach może się łamać. Należy pamiętać o jej regularnym cięciu w pierwszych latach po posadzeniu. Jeśli tego nie zrobimy, szybko straci swój ładny pokrój.

Innym drzewem, polecanym do małych ogrodów jest platan klonolistny w formie szczepionej *Platanus x acerifolia*. Wymaga on żyznej gleby, wilgotnej, piaszczysto-gliniastej oraz słonecznego stanowiska. Kolejną rośliną godną uwagi jest surmia, czyli *Catalpa bignonioides* znana ze swoich dużych liści, pachnących kwiatów i owoców w postaci długich strąków. Drzewo to

nie ma szczególnych wymagań co do podłoża, wymaga natomiast ciepłego słonecznego stanowiska, osłoniętego od wiatru. Niestety jest dosyć krucha i może łamać się na silnym wietrze. Jeśli jej nie formujemy, to szybko straci ładny pokrój. Ciekawym rozwiązaniem do małych ogrodów są również wierzby pienne w różnych odmianach np. wierzba siwa – *Salix eleagnos* *Angustifolia*, potocznie nazywana bambusową lub palmową. Wierzby wymagają stanowisk słonecznych i dużej ilości wody, ale bez tego też sobie dobrze poradzą. Drzewa te są zwykle nisko szczepione. Ciekawą formę płaczącą ma wierzba iwa – *Salix caprea*. Dosyć populara jest także wierzba całolistna – *Salix integra* w odmianie 'Hakuro-nishiki'. Wierzby lubią cięcie, dzięki temu rosną szybciej, zagęszczają się i mają ładny pokrój.

Na naszym rynku coraz częściej można spotkać drzewa użytkowe tj. jabłunki czy czereśnie w formie szpalerowej, czyli formowane na płasko. Dzięki takiemu prowadzeniu drzew zajmują one mało miejsca. Tego rodzaju drzewa są bardzo popularne na zachodzie Europy w niewielkich, miejskich ogródkach, na których zwykłe drzewa by się nie zmieściły.

By do ogrodu wprowadzić trochę cienia i odgrodzić się od sąsiadów można posadzić graby w formie kolumnowej – *Carpinus betulus* *Fastigiata*. Drzewo to lubi gleby żyzne, umiarkowanie wilgotne o odczynie zasadowym.

Do roślin o formie naturalnej, pasujących do małego ogrodu należą:

- o purpurowych liściach: śliwa dziecięca *Prunus x cistena* – krzew, czeremcha *Prunus padus* *Colorata*, jabłunki *Malus x purpurea* *Royalty* czy *Rehder*,
- o zielonych liściach: brzoza pożyteczna *Betula utilis* *var. jacquemontii*, lilaki *Syringa vulgaris*.

Lilakom należy ścinać przekwitnięte kwiatostany to będą obficie kwitły w następnym roku.

W formie niedużego drzewa idealnie sprawdzi się jarzab pospolity *Sorbus aucuparia* oraz szwedzki *Sorbus intermedia* czy też głóg pośredni *Crataegus x media* odmiany Paul's Scarlet.

Ogród bezpieczny dla dzieci

Ogród dla dorosłych to miejsce wypoczynku i relaksu. Trochę inne spojrzenie na ogród mają dzieci. Dla nich to przede wszystkim miejsce do zabawy. Planując urządzenie ogrodu przyjaznego dzieciom, powinniśmy

uwzględnić zarówno bezpieczeństwo, funkcjonalność, jak i walory edukacyjne. W takim ogrodzie nie powinno zabraknąć placu zabaw, miejsca do wypoczynku czy poletka dla małego ogrodnika.

Udowodniono, że człowiek, który ma bliski kontakt z naturą ma lepsze samopoczucie oraz rzadziej choruje. To argumenty przemawiające za tym, aby dziecko spędzało na podwórku jak najwięcej czasu. Ponadto ogród może spełniać funkcję edukacyjną, bo maluch w ogrodzie poznaje rośliny i zwierzęta, ich rozwój oraz znaczenie. To efektywna nauka poprzez zabawę, bazująca na wykorzystywaniu wszystkich zmysłów dziecka.

W ogrodzie bezpiecznym dla dzieci ważna jest odpowiednia nawierzchnia. Należy unikać kamienistego, twardego podłoża z ostrymi krawędziami. Dobrym rozwiązaniem jest zastosowanie podłoża amortyzującego upadki, np. piasku, kory czy po prostu trawy.

Ze względu na bezpieczeństwo dziecka w ogrodzie warto zrezygnować z ogrodzenia z ostrymi elementami. Dobrze sprawdzi się za to pełne ogrodzenie, wykonane np. z drewna. Jeśli zdecydujemy się na ogrodzenie ażurowe, warto je obsadzić żywopłotem, aby nie stało się dla dziecka ścianką wspinaczkową i aby zabezpieczyć je przed wsadzaniem przez dziecko rąk czy głowy między jego elementy. Raczej nie poleca się umieszczania w ogrodzie przyjaznym dziecku oczka wodnego. Wszelkie, nieogrodzone i głębokie zbiorniki wodne mogą być niebezpieczne.

Ogród bezpieczny dla dzieci powinien być ekologiczny. Nie stosujemy w nim chemicznych środków ochrony roślin czy nawozów sztucznych. Wszystkie sprzęty i narzędzia ogrodnicze powinny znajdować się w miejscu niedostępnym dla dzieci np. zamknięte w domku narzędziowym, skrzyni czy jakimś schowku. Strefę gospodarczą w ogrodzie najlepiej odgrodzić od reszty działki. Wszelkie instalacje elektryczne, oświetleniowe, girlandy powinny znajdować się wysoko i być odpowiednio zabezpieczone.

Jeśli zdecydujemy się postawić w ogrodzie plac zabaw należy wybrać miejsce częściowo ocienione i z dala od rabat ozdobnych. Do podstawowego wyposażenia ogrodowego placu zabaw należą huśtawki, piaskownice i domki ogrodowe. Należy kupić takie sprzęty lub meble ogrodowe, które będą dostosowane rozmiarami do wagi i wzrostu dziecka. Powinny być wykonane z materiałów posiadających niezbędne atesty. Oczywiście im większy ogród, tym plac zabaw może być bardziej rozbudowany i wyposażony w dodatkowe elementy np. trampoliny, zjeżdżalnie czy basen. Warto też pozostawić trochę wolnej przestrzeni wokół, która pozwoli dzieciom na aktywność ruchową, np. postawienie małych przenośnych bramek i grę w piłkę.

Mając na uwadze fakt, że dzieci badają świat wszystkimi zmysłami, warto zastosować rośliny, które będą stymulować węch, wzrok, dotyk, słuch i smak. Idealne będą przede wszystkim pachnące zioła, warzywa, krzewy i drzewa owocowe.

Należy unikać roślin z cierniami i kolcami (np. róża, robinia, śliwa tarnina, berberys, głóg), toksycznych (np. konwalia, ostróżka, oleander, bieluń, psianka pieprzowa, złotokap, wawrzynek wilczełyko, naparstnica), z trującymi owocami (np. cis, kalina koralowa, ligustr, wiciokrzew, śnieguliczka).

W przypadku alergików lepiej zrezygnować także z roślin intensywnie pyłących (m.in. wierzba, olcha, topola, leszczyna, brzoza). Jeśli podobają nam się gatunki toksyczne lub cierniste, należy dla nich wybrać miejsce w strefie niedostępnej dla dzieci, z dala od ścieżek czy placu zabaw.

Wiele dzieci z uwagą podpatruje ogrodnicze czynności i czerpie mnóstwo radości z uczestnictwa w pracach ogrodniczych. Dlatego już od najmłodszych lat warto je przyuczać do wykonywania drobnych prac w ogrodzie. Może to być pielienie, noszenie gałęzi i trawy, siew warzyw, zbiór kwiatów do bukietu, zbiór owoców, podlewanie, wykładanie ściółki czy grabienie liści. Młodemu ogrodnikowi można zaoferować własną grządkę lub skrzynkę do uprawy warzyw czy ziół, zapewniając dodatkowo dostosowane do wieku narzędzia ogrodnicze: niewielkie plastikowe czy metalowe konewki, grabki, haczki i łopatki.

W ogrodzie przystosowanym dla dzieci nie powinno zabraknąć karmników, budek lęgowych, poidełek dla ptaków, schronień dla jeży czy hoteli dla wadów. Dzięki tym elementom dziecko może obserwować z bliska życie różnorodnych stworzeń i uczestniczyć w żywych lekcjach przyrody.